

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2023/94

Karar Sayısı : 2024/92

Karar Tarihi : 4/4/2024

R.G. Tarih – Sayı : 24/7/2024 - 32611

İPTAL DAVASINI AÇAN: Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri Engin ALTAY, Özgür ÖZEL, Engin ÖZKOÇ ile birlikte 129 milletvekili

İPTAL DAVASININ KONUSU: 30/3/2023 tarihli ve 7446 sayılı Çevre Kanunu ile Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un;

A. 2. maddesiyle 9/8/1983 tarihli ve 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 20. maddesinin birinci fıkrasının (1) bendinin;

1. (4) numaralı alt bendinin ikinci cümlesinde yer alan "...10 Türk lirası..." ibaresinin "...11,59 Türk lirası..." şeklinde değiştirilmesinin,

2. Birinci paragrafına eklenen birinci cümlelerin,

B. Geçici 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...İklim Değişikliği Başkanlığınca uygun görülenler,..." ibaresinin,

Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 3., 5., 6., 7., 10., 12., 13., 17., 43., 44., 45., 49., 56., 63., 70., 90., 123., 128., 153., 168. ve 169. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talebidir.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKÜMLERİ

Kanun'un iptali talep edilen kuralların da yer aldığı;

A. 2. maddesiyle 2872 sayılı Kanun'un 20. maddesinin birinci fıkrasının (4) numaralı alt bendinde ibare değişikliği yapılan ve anılan alt bendin birinci paragrafına ikinci cümlelerin eklendiği (1) bendi şöyledir:

"1) Bu Kanunda öngörülen yasaklara ve sınırlamalara aykırı olarak ülkenin egemenlik alanlarındaki denizlerde ve yargılama yetkisine tâbi olan deniz yetki alanlarında ve bunlarla bağlantılı sulara, tabii veya sunî göller ve baraj gölleri ile akarsularda;

1) (Değişik:29/11/2018-7153/5 md.) Petrol ve petrol türevleri (ham petrol, akaryakıt, sintine, slaç, slop, rafine ürün, yağlı atık vb.) tahliyesi veya deşarjı yapan tankerlerden, bin (dahil) grostona kadar olanlar için groston başına 400 Türk lirası (3.184,81 TL), bin ilâ beşbin (dahil) groston arasında olanlara, bu miktar ve ilave her groston başına 100 Türk lirası (796,23 TL), beşbin grostondan fazla olanlara ise, yukarıdaki miktarlar ve ilave her groston başına 10 Türk lirası (79,59 TL),

2) Kirli balast tahliyesi yapan tankerlerden bin (dahil) gros tona kadar olanlar için gros ton başına 30 Türk Lirası (580,25 TL), bin ilâ beşbin (dahil) gros ton arasında olanlara bu miktar ve ilave her gros ton başına 6 Türk Lirası (115,76 TL), beşbin gros tondan fazla olanlara ise, yukarıdaki miktarlar ve ilave her gros ton başına 100 Kuruş (18,37 TL),

3) (Değişik:29/11/2018-7153/5 md.) Petrol türevleri (sintine, slaç, slop, akaryakıt, yağlı atık vb.) veya kirli balast tahliyesi yapan gemi ve diğer deniz vasıtalarından bin grostona kadar olanlar için groston başına 200 Türk lirası (1.592,40 TL), bin ilâ beşbin (dahil) groston arasında olanlara bu miktar ve ilave her groston başına 40 Türk lirası (318,49 TL), beşbin grostondan fazla olanlara ise, yukarıdaki miktarlar ve ilave her groston başına 10 Türk lirası (79,59 TL),

4) (Değişik:29/11/2018-7153/5 md.) (Ek cümle:10/6/2022-7410/5 md.) On sekiz (dâhil) grostona kadar olan tanker, gemi ve diğer deniz araçlarından kaynaklı evsel atıksuların, deterjanlı su, köpük, egzoz gazı yıkama sistemi suları vb. yıkama sularının veya katı atıkların denize boşaltılması durumunda 5.000 Türk lirası (17.661 TL), on sekiz ilâ elli (dâhil) groston arasında olanlara 10.000 Türk lirası (35.325 TL), elli ilâ yüz (dâhil) groston arasında olanlara 20.000 Türk lirası (70.650 TL), yüz ilâ yüz elli (dâhil) groston arasında olanlara 30.000 Türk lirası (105.976 TL) idari para cezası uygulanır. Yüz elli groston ilâ bin (dahil) grostona kadar olanlar için groston başına 100 Türk lirası (796,23 TL), bin ilâ beşbin (dahil) groston arasında olanlara bu miktar ve ilave her groston başına 20 Türk lirası (159,25 TL), beşbin grostondan fazla olanlara ise yukarıdaki miktarlar ve ilave her groston başına **11,59 Türk lirası** (18,37 TL),

idarî para cezası verilir. (Ek cümle:30/3/2023-7446/2 md.) **Ancak yüzbin grostondan büyük tanker, gemi ve diğer deniz araçları için yüzbin groston esas alınarak idarî para cezası verilir.**

Tehlikeli madde ve atıkların deşarji durumunda uygulanacak idarî para cezaları, petrol ve türevleri kategorisi esas alınarak on katı verilir.

Kirliliğin oluşmasını müteakip gemi veya deniz aracının kendi imkânları ile neden olduğu kirliliği giderdiğinin tespit edilmesi durumunda, idarî para cezası 1/3 oranında uygulanır.

Cezanın derhal ve defaten ödenmemesi veya bu hususta yeterli teminat gösterilmemesi halinde, gemiler ve götürülebilen diğer deniz vasıtaları en yakın liman yetkilisine teslim edilerek seyrüseferden ve faaliyetten men edilir. Banka teminat mektubu veya geminin bağlı olduğu kulüp sigortacısı tarafından düzenlenecek teminat mektubu teminat olarak kabul edilir.

Yabancı devlet egemenliği altındaki sularda bu devletlerin mevzuatının Türk bayraklı gemiler tarafından ihlali durumunda, ilgili devletin ceza uygulamaması ve Türkiye'nin cezalandırmasını talep etmesi durumunda bu Kanun hükümleri uygulanır.

Bu bendin birinci paragrafı dışında, bu Kanun ve bu Kanun uyarınca çıkarılan yönetmeliklere aykırı olarak ülkenin egemenlik alanındaki denizlere ve yargılama yetkisine tâbi olan deniz yetki alanlarına, içme ve kullanma suyu sağlama amacına yönelik olmayan sulara atık boşaltanlara, su kirliliği nedeni ile kurulması veya işletilmesi yönetmelikle izne tâbi tutulan tesisleri, yetkili makamlardan izin almadan kuran, işleten veya izni iptal edilmesine rağmen kurmaya veya işletmeye devam eden veya bu tesislerde izin almaksızın sonradan değişiklik yapan veya yetkili makamların gerekli gördükleri değişiklikleri tanınan sürede yapmayanlara 24.000 Türk Lirası (464.585 TL) idarî para cezası verilir. Yukarıda öngörülen fiilin konutlarla ilgili olarak işlenmesi halinde her konut ve bağımsız bölüm için 600 Türk Lirası (11.540 TL) idarî para cezası verilir. Bu cezai sorumluluk, müstakil konutlarda konutu kullanana, diğer konutlarda ise yöneticiye aittir.

(Ek paragraf:24/12/2020-7261/17 md.) Su ürünleri yetiştiriciliği faaliyetleri ile ilgili olarak bu Kanunun 9 uncu maddesinin birinci fıkrasının (h) bendine aykırı davrananlara 100.000 Türk lirası (481.132 TL) idari para cezası verilir.”

B. Geçici 1. maddesi şöyledir:

“GEÇİCİ MADDE 1- (1) 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 36 ncı maddesinin “Ortak Hükümler” bölümünün (A) fıkrasının (11) numaralı bendinde belirtilen ve merkez teşkilatında yer alan kadrolar ile mesleğe alınmaları, yetiştirilmeleri ve yeterlikleri aynı veya benzer nitelik arz eden merkez teşkilatı kadro ve pozisyonlarında bulunan ve yeterliğe hak kazananlardan başvuruları **İklim Değişikliği Başkanlığınca uygun görülenler**, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde İklim Değişikliği Uzmanı unvanlı kadrolara atanabilir. Bu maddeye göre atananların sayısı yirmiye geçemez. Bunların bu maddede belirtilen önceki kadro ve pozisyonlarında geçirdikleri süreler bu maddeye göre atandıkları İklim Değişikliği Uzmanlığı kadrolarında geçmiş sayılır.”

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Engin YILDIRIM, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, Basri BAĞCI, İrfan FİDAN, Kenan YAŞAR ve Muhterem İNCE'nin katılımlarıyla 18/5/2023 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, yürürlüğü durdurma talebinin esas inceleme aşamasında karara bağlanmasına OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Dava dilekçesi ve ekleri, Raportör Ahmet Hakan SOYTÜRK tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, davası konusu kanun hükümleri, dayanan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Kanun'un 2. Maddesiyle 2872 Sayılı Kanun'un 20. Maddesinin Birinci Fıkrasının (1) Bendinin (4) numaralı Alt Bendinde Yer Alan “...10 Türk lirası...” İbaresinin “...11,59 Türk lirası...” Şeklinde Değiştirilmesinin ve Anılan Bendin Birinci Paragrafına Eklenen Birinci Cümlelerin İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

3. 2872 sayılı Kanun'un 1. maddesinde bu Kanun'un amacının bütün canlıların ortak varlığı olan çevrenin, sürdürülebilir çevre ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda korunmasını sağlamak olduğu hükme bağlanmış; 20. maddesinde de idari para cezaları ile bu cezalara konu fiiller düzenlenmiştir.

4. Kanun'un 20. maddesinin birinci fıkrasının (1) bendinde Kanun'da öngörülen yasaklara ve sınırlamalara aykırı olarak ülkenin egemenlik alanlarındaki denizlere, yargılama yetkisine tabi olan deniz yetki alanlarına, bunlarla bağlantılı sulara, tabii veya suni göllere ve baraj gölleri ile akarsulara çevre kirliliğine neden olabilecek çeşitli maddeleri boşaltan tanker, gemi ve diğer deniz araçları bakımından idari para cezaları öngörülmüştür.

5. Anılan bendin (4) numaralı alt bendinde on sekiz (dâhil) grostona kadar olan tanker, gemi ve diğer deniz araçlarından kaynaklı evsel atık sularının, deterjanlı suların, köpük, egzoz gazı yıkama sistemi ve benzeri nitelikteki suların, yıkama sularının veya katı atıkların denize boşaltılması durumunda 5.000 Türk lirası, on sekiz ila elli (dâhil) groston arasında olanlara 10.000 Türk lirası, elli ila yüz (dâhil) groston arasında olanlara 20.000 Türk lirası, yüz ila yüz elli (dâhil) groston arasında olanlara 30.000 Türk lirası maktu idari para cezasının uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. Yüz elli grostondan büyük tanker, gemi ve diğer deniz araçları bakımından ise anılan

Esas Sayısı : 2023/94
Karar Sayısı : 2024/92

araçların büyüklüğüne göre idari para cezalarının kademeli olarak artırılması öngörülmüştür. Buna göre yüz elli groston ila bin (dâhil) grostona kadar olanlar için groston başına 100 Türk lirası, bin ila beş bin (dâhil) groston arasında olanlara bu miktar ve ilave her groston başına 20 Türk lirası, beş bin grostondan fazla olanlara ise anılan miktarlar ve beş bin grostondan sonraki ilave her groston başına 11,59 Türk lirası idari para cezasının verileceği öngörülmüştür. Söz konusu alt bentte yer alan “...11,59 Türk lirası...” ibaresi dava konusu kurallardan ilkinin oluşturmaktadır.

6. Alt bentte yer alan idari para cezaları bakımından da 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun “*İdari para cezası*” başlıklı 17. maddesinin (7) numaralı fıkrası uygulanmaktadır. Buna göre idari para cezaları her takvim yılı başından geçerli olmak üzere o yıl için 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun mükerrer 298. maddesi hükümleri uyarınca tespit ve ilan edilen yeniden değerlendirme oranında artırılır.

7. Dava konusu kuralla yapılan değişiklik öncesinde (4) numaralı alt bendin ikinci cümlesinde yer alan “...10 Türk lirası...” 29/12/2022 tarihli ve 32058 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 2872 Sayılı Çevre Kanunu Uyarınca Verilecek İdari Para Cezalarına İlişkin Tebliğ uyarınca yeniden değerlendirme oranına göre 1/1/2023 tarihinden itibaren *50,23 Türk lirası* olarak uygulanmaktaydı. Kuralla gerçekleştirilen değişiklik sonrasında ise 28/12/2023 tarihli ve 32413 sayılı Resmî Gazete’de 2872 Sayılı Çevre Kanunu Uyarınca Verilecek İdari Para Cezalarına İlişkin Tebliğ uyarınca bu miktar yeniden değerlendirme sonucunda 1/1/2024 tarihinden itibaren *18,37 Türk Lirası* olarak uygulanmaya başlanmıştır. Bu itibarla kuralla anılan cümlede yer alan “...10 Türk lirası...” ibaresinin “...11,59 Türk lirası...” şeklinde değiştirilmesiyle birlikte 2024 yılında uygulanacak idari para cezası miktarı *79,59 Türk lirası* yerine *18,37 Türk lirası* olmuştur.

8. Bendin birinci paragrafının yüz bin grostondan büyük tanker, gemi ve diğer deniz araçları için belirlenecek idari para cezasında yüz bin groston büyüklüğünün esas alınmasını öngören ikinci cümlesi de dava konusu diğer kuralı oluşturmaktadır.

2. İptal Talebinin Gerekçesi

9. Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kurallarla idari para cezasının kanun düzeyinde artırılmasına karşın idari para cezalarında yeniden değerlendirme yapıldığı hususu gözetildiğinde uygulamada yaptırımın azaltıldığı, herhangi bir kamu yararı gözetilmeksizin cezaların azaltılmasının denizlerin atık kirliliğine karşı korunmasını zayıflatacağı, kuralların çevre hukukuna hâkim olan ilkelerden *geriye götürülemezlik* yönünden de sorunlu olduğu, kuralların suç ve ceza arasındaki adil dengeyi bozarak caydırıcılığı ortadan kaldırdığı, kurallar uyarınca öngörülen idari para cezasının azlığının devletin kişilere sağlıklı, dengeli ve planlı bir çevrede yaşama hakkını sağlama ve doğal ortamı koruma şeklindeki yükümlülükleriyle bağdaşmadığı, yeniden değerlemeye tabi olmasına karşın kanun düzeyinde yeni bir ceza belirlenmesinin aynı durumda olanlardan sadece biri bakımından farklılığa neden olduğu, yine yüz bin grostondan büyük tanker, gemi ve diğer deniz araçlarına uygulanacak idari para cezalarının, yüz bin groston esas alınarak belirlenmesinin suç ve ceza arasında bulunması gereken orantılılığı ihlal ettiği, bu durumun ülkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerle de bağdaşmadığı belirtilerek kuralların Anayasa’nın 2., 3., 5., 10., 12., 13., 17., 43., 44., 45., 56., 63., 90., 168. ve 169. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa’ya Aykırılık Sorunu

10. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 43. maddesi uyarınca kurallar, ilgisi nedeniyle Anayasa’nın 38. maddesi yönünden de incelenmiştir.

11. Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti; eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına saygılı, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adil bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuki güvenliği sağlayan, hukuk kurallarıyla kendini bağlı sayan ve yargı denetimine açık olan devlettir.

12. Anayasa'nın 38. maddesinin birinci fıkrasında ise "*Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz;*" denilerek *suçun kanuniliği* ilkesi; üçüncü fıkrasında da "*Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur.*" ifadesine yer verilerek *cezanın kanuniliği* ilkesi getirilmiştir. Anayasa'nın anılan maddesinde yer alan *suçta ve cezada kanunilik* ilkesi uyarınca hangi eylemlerin yasaklandığı ve bu yasak eylemlere verilecek cezaların hiçbir kuşkuyla yer bırakmayacak biçimde kanunda gösterilmesi, kuralın açık, anlaşılır ve sınırlarının belirli olması gerekmektedir. Kişilerin yasak eylemleri önceden bilmeleri gerektiği düşüncesine dayanan bu ilkeyle temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması amaçlanmaktadır.

13. Anayasa'nın söz konusu maddesinde idari suç ve cezalar ile adli suç ve cezalar arasında bir ayırım yapılmadığından her ikisi de bu maddede öngörülen ilkelere tabidir. Adli ve idari suçlarda davranış normlarına aykırı ve haksızlık teşkil eden bir fiille, kanun koyucunun koruma altına aldığı bir hukuki değer ihlali söz konusu olup adli ve idari cezaların her ikisi de cebir içermektedir (AYM, E.2015/85, K.2016/3, 13/1/2016, §13).

14. Tanker, gemi ve diğer deniz araçlarından kaynaklı evsel atık sularının, deterjanlı suların, köpük, egzoz gazı yıkama sistemi ve benzeri nitelikteki suların, yıkama sularının veya katı atıkların denize boşaltılması durumunda verilecek idari para cezalarını belirleyen kuralların şekli anlamda bir kanun hükmü oldukları ve erişilebilir oldukları konusunda bir tereddüt bulunmamaktadır. Kurallara konu fiillerin gerçekleşmesi durumunda idari para cezasının miktarının tanker, gemi ve diğer deniz araçlarının büyüklüğü dikkate alınarak belirleneceği de gözetildiğinde kuralların açık, anlaşılır ve sınırlarının belirli olduğu, yaptırımların öngörülebilir olduğu, bu kapsamda kuralların *kanunilik* şartını taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır.

15. Şüphesiz hukuk devletinde ceza hukukuna ilişkin düzenlemelerde olduğu gibi kabahatler hukuku açısından da Anayasa'ya bağlı kalmak koşuluyla hangi eylemlerin kabahat sayılacağı, bunlara uygulanacak yaptırımın türü ve ölçüsünün belirlenmesi ve idareye yaptırım uygulama yetkisinin verilmesi gibi konularda kanun koyucunun takdir yetkisi bulunmaktadır. Kanun koyucunun bu konudaki tercih ve takdirinin yerindeliğinin incelenmesi, anayasal denetimin kapsamı dışında kalmaktadır (AYM, E.2011/119, K.2012/33, 1/3/2012).

16. Bununla birlikte kanun koyucu, takdir yetkisi kapsamındaki düzenlemeleri yaparken hukuk devleti ilkesinin bir gereği olan ölçülülük ilkesiyle bağlıdır. Bu ilke elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. *Elverişlilik* getirilen kuralın ulaşılmak istenen amaç için elverişli olmasını, *gereklilik* getirilen kuralın ulaşılmak istenen amaç bakımından gerekli olmasını, *orantılılık* ise getirilen kural ile ulaşılmak istenen amaç arasında olması gereken ölçüyü ifade etmektedir. Bir kuralda öngörülen düzenleme ile ulaşılmak istenen amaç arasında da ölçülülük ilkesi gereğince makul bir dengenin bulunması zorunludur (AYM, E.2021/98, K.2022/9, 26/1/2022, § 7).

17. Kuralların ölçülülüğünün değerlendirilmesinde ise daha önceki düzenleme ile yapılacak kıyaslamaların değil mevcut düzenlemenin ortaya çıkardığı etkinin ve sonuçların dikkate alınması gerekmektedir. Bu nedenle kuralların da yer aldığı bentteki yaptırımların türü ve miktarının, kuralların değiştirilmeden önceki hâli ile karşılaştırılması suretiyle yapılan değerlendirme, anayasal denetime esas oluşturmaz.

18. Anayasa'nın "Sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması" başlıklı 56. maddesinde de "Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir./ Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir." hükmü yer almaktadır. Bu hükme göre, çevrenin geliştirilmesi, çevre sağlığının korunması ve çevrenin kirlenmesinin önlenmesine yönelik her türlü tedbiri almak devletin temel ödevlerindedir. Devlet, çevrenin korunmasını sağlamak için etkili bir hukuk düzeni oluşturmakla yükümlüdür (AYM, E.2020/10, K.2020/67, 12/11/2020, § 14; E.2019/21, K.2020/51, 24/9/2020, § 41).

19. Nitekim anılan maddenin gerekçesinde de genel olarak çevresel kirlenmeye yer verildiği, vatandaşın korunan çevre şartlarında beden ve ruh sağlığı içinde yaşamını sürdürmesini sağlamanın devletin görevi olduğunun, çevreyi koruyucu mevzuat kadar devlet denetiminin ve çevreyi koruyucu fiilî tedbir ve faaliyetlerin de gerekli olduğunun belirtildiği, bu kapsamda devletin hem kirlenmenin önlenmesi hem de tabii çevrenin korunması ve geliştirilmesi için gereken tedbirleri alması gerektiğinin vurgulandığı, bu suretle çevresel meselelerde devletin pozitif yükümlülüklerine işaret edildiği görülmektedir.

20. Devlete verilen bu görevlerin yaşama geçirilmesi bakımından, çevre mevzuatıyla getirilen düzenlemeler büyük önem taşımaktadır. Çevre kavramına dair tek bir tanım olmamakla çevrenin genel olarak hava, su, toprak, flora ve fauna gibi doğal kaynakları ve bunların karşılıklı etkileşimini kapsadığı ifade edilmektedir (*Hüseyin Tunç Karlık ve Zahide Şadan Karlık*, B. No: 2013/6587, 24/3/2016, § 50).

21. 2872 sayılı Kanun'un 2. maddesinde ise çevre "Canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde buldukları biyolojik, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel ortam..." olarak tanımlanmıştır.

22. Bu çerçevede *sağlıklı ve dengeli bir çevre* kavramının içine denizler ve bunlarla bağlantılı sular, tabii veya suni göller ve baraj gölleri ile akarsuların da girdiği açıktır.

23. Kanun koyucu tarafından çevrenin korunmasına ve kirliliğinin önlenmesine dair alınacak tedbirlere ve belirlenen esaslara herkes -bu kapsamda tanker, gemi ve diğer deniz araçları işletenler de- uymakla yükümlüdür. Kurallarla, anılan deniz araçlarını işletenlerin bu yükümlülüklerine aykırı davranması hâlinde idari para cezaları öngörülme suretiyle çevre kirliliğinin önlenmesinin ve çevrenin korunmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır. Bu itibarla kuralların kamu yararı amacıyla öngörüldüğü sonucuna ulaşılmıştır.

24. Tanker, gemi ve diğer deniz araçlarından kaynaklı evsel atık suların, deterjanlı su, köpük, egzoz gazı yıkama sistemi suları gibi yıkama sularının veya katı atıkların denize boşaltılması durumunda idari para cezaları öngörülmesinin caydırıcı etkiye neden olmak suretiyle çevre kirliliğinin önlenmesine katkıda bulunacağı, deniz araçlarından beş bin groston fazla olanlar yönünden bu büyüklüğe kadar olanlar için öngörülen idari para cezasının yanı sıra beş bin groston sonraki ilave her groston başına 11,59 Türk lirası idari para cezasının uygulanacağı, bu cezanın yeniden değerlendirme oranına tabi olduğu ve cezanın üst sınırı olarak yüz bin groston büyüklüğün esas alındığı gözetildiğinde kuralların çevrenin korunması amacına ulaşma bakımından elverişli ve -kanun koyucunun hangi eylemlerin kabahat sayılacağı, bunlara uygulanacak yaptırımın türü ve ölçüsünün belirlenmesi konusundaki geniş takdir yetkisi de dikkate alındığında- gerekli olmadığı söylenemez.

25. Kurallarla çevre kirliliğine neden olan tanker, gemi ve diğer deniz araçlarının groston cinsinden büyüklüğünün esas alınması suretiyle kademeli bir ceza usulünün öngörüldüğü ve yüz bin groston büyüklüğünün cezanın üst sınırı olarak belirlendiği, başka bir ifadeyle kabahati oluşturan fiilin işleniş biçimi ve ağırlığına göre cezaların belirlendiği görülmektedir. Dolayısıyla kurallarla

failin kusurunu aşar nitelikte bir yaptırımın öngörülmediği, yaptırımın fiildeki haksızlık içeriğiyle orantılı olarak belirlenmesine imkân tanındığı ve kurullarla ulaşılmak istenen amaç ve araç arasında bulunması gereken makul dengenin gözetildiği anlaşılmaktadır.

26. Bu itibarla kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında düzenlediği kurallar, ölçülülük ilkesine aykırı olmayıp kurulların hukuk devleti ve kanunilik ilkeleri ile devletin çevrenin korunmasına yönelik pozitif yükümlülükleriyle çelişen bir yönü bulunmamaktadır.

27. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 2., 38. ve 56. maddelerine aykırı değildir. İptalleri talebinin reddi gerekir.

Engin YILDIRIM ve Selahaddin MENTEŞ bu görüşe katılmamışlardır.

Kurulların Anayasa'nın 5., 13., 17., 43., 44., 45. ve 63. maddelerinde de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 2., 38. ve 56. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 5., 13., 17., 43., 44., 45. ve 63. maddeleri yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kurulların Anayasa'nın 3., 10., 12., 90., 168. ve 169. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

B. Kanun'un Geçici 1. Maddesinin (1) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinde Yer Alan "...İklim Değişikliği Başkanlığınca uygun görülenler,..." İbaresinin İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

28. 29/10/2021 tarihli ve 31643 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan (85) numaralı Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (CBK) ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına bağlı olarak İklim Değişikliği Başkanlığı (Başkanlık) kurulmuştur. Başkanlığın görev yetkileri ile teşkilatı ve personeli ise 15/7/2018 tarihli ve 30479 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan (4) numaralı Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında CBK'ya (85) numaralı CBK ile eklenen 792/A ila 792/I maddelerinde düzenlenmiştir.

29. (4) numaralı CBK'nın 792/H maddesinin (1) numaralı fıkrasında anılan Başkanlıkta 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun ek 41. maddesine göre araştırma, analiz, teftiş, denetim, inceleme ve soruşturma yetkisi bulunan iklim değişikliği uzmanı ile iklim değişikliği uzman yardımcısının istihdam edilebileceği ve bu kişilerin mali ve sosyal hak ve yardımlar ile diğer özlük hakları bakımından 27/6/1989 tarihli ve 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin ek 30. maddesi uyarınca adalet uzmanı ve adalet uzman yardımcısına denk oldukları hükme bağlanmıştır.

30. 7446 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinde ise iklim değişikliği uzmanlığına atanacak kişilerin nitelikleri, sayıları ve atanmalarına ilişkin diğer hususlar düzenlenmiştir. Söz konusu maddenin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesine göre 657 sayılı Kanun'un 36. maddesinin "Ortak Hükümler" bölümünün (A) fıkrasının (11) numaralı bendinde belirtilen ve merkez teşkilatında yer alan kadrolar ile mesleğe alınmaları, yetiştirilmeleri ve yeterlikleri aynı veya benzer nitelik arz eden merkez teşkilatı kadro ve pozisyonlarında bulunan ve yeterliğe hak kazananlardan başvuruları Başkanlıkça uygun görülenlerin, anılan maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde iklim değişikliği uzmanı unvanlı kadrolara atanabileceği hüküm altına alınmıştır. Anılan cümlede yer alan "...İklim Değişikliği Başkanlığınca uygun görülenler,..." ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

31. Maddenin (1) numaralı fıkrasının ikinci ve üçüncü cümlelerinde de iklim değişikliği uzmanı olarak atanacakların sayısının yirmiyi geçemeyeceği ve bu kişilerin anılan maddede belirtilen önceki kadro ve pozisyonlarında geçirdikleri sürelerin atandıkları iklim değişikliği uzmanlığı kadrolarında geçmiş sayılacağı ifade edilmiştir.

2. İptal Talebinin Gerekçesi

32. Dava dilekçesinde özetle; Başkanlığın merkezî idari teşkilat içinde yer aldığı, dava konusu kuralla Başkanlıkta uzman olarak istihdam edilecek kişilerin asli ve sürekli nitelikte kamu hizmeti yürütmeleri sebebiyle kamu görevlisi oldukları, kamu görevlisi olan bu kimselerin atanması, görevlendirilmesi, niteliği, görev ve yetkisi, aylık ve ödeneği ile diğer özlük haklarının kanunla düzenlenmesi gerektiği, kuralın Başkanlığa uzman olarak atanacak kimselerin özlük haklarına ilişkin olduğu, buna karşın atanma ve başvuruların değerlendirilmesi işlemine dair usul ve esasların genel çerçevesinin kanunla çizilmediği, bu hususun idarenin düzenleyici ve bireysel işlemlerine bırakıldığı, kuralın bu yönüyle idarenin keyfi uygulamalarına neden olabilecek, aynı durumda bulunan kişiler arasında haklı nedene dayanmayan muamele farklılıklarına yol açabilecek ve atama işleminde görevin gerektirdiği niteliklerden başka ayrımların gözetilmesini mümkün kılacak şekilde belirsiz ve öngörülemez olduğu, atanma konusunda temel ilkeler ortaya konulmaksızın ve genel çerçeve çizilmeksizin idareye takdir yetkisi veren kuralın yasama yetkisinin devredilmezliği ve kuvvetler ayrılığı ilkeleriyle de bağdaşmadığı, kuralın devletin herkes için uygun bir çalışma ortamı hazırlama şeklindeki pozitif yükümlülüğünü de ihlal ettiği ve çalışma barışını bozduğu, daha önce Anayasa Mahkemesince benzer düzenlemelere ilişkin verilmiş iptal kararları gözetilmeksizin kanunlaştırıldığı ve ülkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerle de bağdaşmadığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 5., 6., 7., 10., 13., 49., 70., 90., 123., 128. ve 153. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

33. Anayasa'nın 128. maddesinin ikinci fıkrasında "*Memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir. Ancak, malî ve sosyal haklara ilişkin toplu sözleşme hükümleri saklıdır.*" hükmüne yer verilerek memurlar ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri ve atanmalarına ilişkin hususların kanunla düzenleneceği belirtilmiştir.

34. Dava konusu kural uyarınca İklim Değişikliği Başkanlığına uzman olarak atanacak kişilerin, ilgili bakanlığın genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü olduğu kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevleri yerine getireceği açıktır. Dolayısıyla bu kişilerin iklim değişikliği uzmanı olarak atanmasına ilişkin genel esasların kanunla düzenlenmesi gerekmektedir.

35. Anayasa Mahkemesinin sıkça vurguladığı gibi kanunun şeklen var olması yeterli olmayıp yasal kuralların keyfiliğe izin vermeyecek şekilde belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir düzenlemeler niteliğinde olması gerekir.

36. Esasen kanunun bu niteliklere sahip olması, Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesinin de bir gereğidir. Hukuk devletinde kanuni düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir. Kanunda bulunması gereken bu nitelikler hukuki güvenliğin sağlanması bakımından da zorunludur. Zira bu ilke hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal

düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar (AYM, E.2015/41, K.2017/98, 4/5/2017, §§ 153, 154).

37. 7446 sayılı Kanun'un kuralın da yer aldığı geçici 1. maddesinde atama yapılacak kadro, bu kadroya başvuru yapabilecek kişilerin statüsü, başvuru süresi ve atanma talebini değerlendirecek merci belirlenmiş ise de atanma talebinin ne surette değerlendirileceğine dair herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Başka bir ifadeyle kuralda, iklim değişikliği uzmanlığı kadrosuna başvuruların hangi ölçütlere göre seçileceğine dair idarenin keyfi uygulamalarını önleyecek ve objektif nitelikte herhangi bir çerçeve çizilmemiştir. Atanacak personelin seçimine dair temel ilke ve kurallar belirlenmeksizin bu hususun tamamen Başkanlığa bırakıldığı anlaşılmaktadır. Kuralla idareye tanınan, sınırları ve kapsamı belirsiz genişlikteki bu takdir yetkisinin, kural uyarınca yapılacak idari işlemlere karşı etkili bir yargı denetimi imkânını da ortadan kaldıracığı açıktır. Bu itibarla kuralın Anayasa'nın 128. maddesinde belirtilen *kanunla düzenlenme* şartını sağladığı söylenemez.

38. Açıklanan nedenle kural, Anayasa'nın 2. ve 128. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 6., 7., 70. ve 123. maddelerine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 2. ve 128. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 6., 7., 70. ve 123. maddeleri yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kural, Anayasa'nın 2. ve 128. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 5., 10., 13., 49. ve 153. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 90. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

IV. İPTALİN DİĞER KURALLARA ETKİSİ

39. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrasında kanunun, CBK'nın veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün belirli kurallarının iptali, diğer kurallarının veya tümünün uygulanmaması sonucunu doğuruyorsa bunların da Anayasa Mahkemesince iptaline karar verilebileceği öngörülmektedir.

40. 7446 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "*...İklim Değişikliği Başkanlığınca uygun görülenler, ...*" ibaresinin iptali nedeniyle uygulanma imkânı kalmayan anılan fıkranın kalan kısmının 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince iptali gerekir.

V. YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI TALEBİ

41. Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kuralların uygulanmaları hâlinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğabileceği belirtilerek yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talep edilmiştir.

30/3/2023 tarihli ve 7446 sayılı Çevre Kanunu ile Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un;

A. Geçici 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "*...İklim Değişikliği Başkanlığınca uygun görülenler,...*" ibaresine yönelik yürürlüğün durdurulması talebinin, koşulları oluşmadığından REDDİNE,

Esas Sayısı : 2023/94
Karar Sayısı : 2024/92

B. 2. maddesiyle 9/8/1983 tarihli ve 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 20. maddesinin birinci fıkrasının (1) bendinin;

1. (4) numaralı alt bendinin ikinci cümlesinde yer alan "...10 Türk lirası..." ibaresinin "...11,59 Türk lirası..." şeklinde değiştirilmesine,

2. Birinci paragrafına eklenen birinci cümleye,

yönelik iptal talepleri 4/4/2024 tarihli ve E.2023/94, K.2024/92 sayılı kararla reddedildiğinden bu cümleye ve ibare değişikliğine ilişkin yürürlüğün durdurulması taleplerinin REDDİNE,

4/4/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

VI. HÜKÜM

30/3/2023 tarihli ve 7446 sayılı Çevre Kanunu ile Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un;

A. 2. maddesiyle 9/8/1983 tarihli ve 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 20. maddesinin birinci fıkrasının (1) bendinin;

1. (4) numaralı alt bendinin ikinci cümlesinde yer alan "...10 Türk lirası..." ibaresinin "...11,59 Türk lirası..." şeklinde değiştirilmesinin,

2. Birinci paragrafına eklenen birinci cümlelerin,

Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE, Engin YILDIRIM ile Selahaddin MENTEŞ'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. Geçici 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının;

1. Birinci cümlesinde yer alan "...İklim Değişikliği Başkanlığınca uygun görülenler..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. Kalan kısmının 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

4/4/2024 tarihinde karar verildi.

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

Üye
Muhterem İNCE

Üye
Yılmaz AKÇİL

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. 2872 sayılı Kanun'un 1. maddesinde bu Kanun'un amacının bütün canlıların ortak varlığı olan çevrenin, sürdürülebilir çevre ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda korunmasını sağlamak olduğu hükme bağlanmış; 20. maddesinde de idarî para cezaları ile bu cezalara konu fiiller düzenlenmiştir. Bu maddenin birinci fıkrasının (1) bendinde Kanun'da öngörülen yasaklara ve sınırlamalara aykırı olarak ülkenin egemenlik alanlarındaki denizlere, yargılama yetkisine tâbi olan deniz yetki alanlarına, bunlarla bağlantılı sulara, tabii veya sunî göllere ve baraj gölleri ile akarsulara çevre kirliliğine neden olabilecek çeşitli maddeleri boşaltan tanker, gemi ve diğer deniz araçları bakımından idari para cezaları öngörülmüştür.

2. Benden birinci paragrafının yüz bin grostondan büyük tanker, gemi ve diğer deniz araçları için belirlenecek idari para cezasında yüz bin groston büyüklüğünün esas alınmasını öngören ikinci cümlesi de dava konusu diğer kuralı oluşturmaktadır.

3. Anayasa'nın "Sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması" başlıklı 56. maddesinde de "Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir." hükmü yer almaktadır. Bu hükme göre, çevrenin geliştirilmesi, çevre sağlığının korunması ve çevre kirlenmesinin önlenmesine yönelik her türlü tedbiri almak devletin temel ödevlerindedir. Bu amaçla devlet, çevrenin korunmasını sağlamak için etkili bir hukuk düzeni oluşturmakla yükümlüdür (AYM, E.2020/10, K.2020/67, 12/11/2020, § 14; E.2019/21, K.2020/51, 24/9/2020, § 41).

4. Anılan maddenin gerekçesinde de genel olarak çevresel kirlenmeye yer verildiği, vatandaşın korunan çevre şartlarında beden ve ruh sağlığı içinde yaşamını sürdürmesini sağlamanın devletin görevi olduğunun, çevreyi koruyucu mevzuat kadar devlet denetiminin ve çevreyi koruyucu fiili tedbir ve faaliyetlerin de gerekli olduğunun belirtildiği, bu kapsamda devletin hem kirlenmenin önlenmesi hem de tabii çevrenin korunması ve geliştirilmesi için gereken tedbirleri

alması gerektiğinin vurgulandığı ve bu suretle çevresel meselelerde devletin pozitif yükümlülüklerine işaret edildiği görülmektedir. Devlet çevreyi kirletmemekle ve kirletilmesinin önlenmesi ile yükümlüdür. Bunun yanında çevresel zararın büyümesinin engellenmesi ve giderilmesi şeklinde onarıcı yükümlülüğü de bulunmaktadır.

5. Son yıllarda uluslararası hukukta çevre hakkına ilişkin yerleşmeye başlayan ve insan haklarıyla da ortak bir yönü olan “geriye götürülemezlik” ilkesi uyarınca çevre hakkına ilişkin atılacak adımlarda bir öncekinden daha ileri bir koruma sağlanması gerekliliği bulunmaktadır. Bu adımlar ulusal ve uluslararası düzeyde olabileceği gibi çevre politikaları, sözleşme ya da mevzuat düzenlemesi şeklinde ortaya çıkabilir.

6. Küresel iklim değişikliğinin neden olduğu sorunların ciddiyetine yönelik farkındalığın artması da çevreyle ilgili konularda devletlerin daha aktif, caydırıcı ve önleyici politikalar geliştirmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda bakıldığında dava konusu kurallar çevreyi kirletenlere daha az bir ceza vererek çevrenin korunmasına ilişkin standartları düşürülmesi sonucunu doğurmaktadır. Anayasa'nın 56. maddesinde korunan çevre hakkının “geriye götürülemezlik” ilkesi ışığında yorumlanması dünyadaki gelişmelere uygun olacaktır.

7. Dava konusu kurallarla idari para cezasının kanun düzeyinde artırılmasına karşın idari para cezalarında yeniden değerlendirme yapılması sonucunda uygulamada bu cezaların yaptırım gücünün azaldığı görülmektedir. Benzer şekilde yüz bin grostondan büyük tanker, gemi ve diğer deniz araçlarına uygulanacak idari para cezalarının, yüz bin groston esas alınarak tespit edilmesi suç ve ceza arasındaki orantılılık ilkesine aykırılık oluşturmaktadır.

8. Deniz araçlarının grostonlarının artması ile bu araçların neden olduğu denizlerin kirliliği arasında bağlantı bulunmaktadır. Beş bin grostondan büyük kapasitedeki gemiler için ek olarak her krostan başına uygulanan cezanın hafifletilmesi ve yüz bin grostondan büyük gemilerin yüz bin groston olarak kabul edilmesi, denizlerin atık kirliliğine karşı korunmasını zayıflatmakta, daha çok çevreyi kirletenin daha çok ceza ödemesinin önüne geçmektedir.

9. AİHM bir kararında büyük bir petrol tankerinin neden olduğu ve önemli bir çevre kirliliği yaratan fuel oil sızıntısı olayında tutuklanan geminin kaptanının serbest bırakılması için istenen kefalet miktarı belirlenirken kişisel durumunun göz önünde bulundurulmamasında ihlal olmadığı sonucuna ulaşmıştır (Mangouras/İspanya, [BD], B.no:12050/04, 28 Eylül 2010, §§ 87-88). İlkesel olarak Mahkeme kararlarında kefaletin miktarının kişinin malvarlığına göre belirleneceğinin altını çizmektedir. Somut olayda AİHM kefalet miktarının yüksek olduğunu kabul etmekle beraber suçun ciddiyeti, çevresel ve ekonomik açıdan yarattığı sonuçları dikkate alarak öngörülen kefalet miktarını orantılı bulmuş ve Sözleşmenin 5/3. maddesinin ihlal edilmediğine hükmetmiştir (Mangouras/İspanya §§ 92-93).

10. Mahkeme burada çevre suçlarına ilişkin artan ve meşru endişeleri görmezden gelemeyeceğini vurgulayarak mevcut içtihadını gözden geçirerek kefaletin her zaman sanığın bu miktarı karşılama kapasitesine göre belirlenmemesi gerektiğini tespit etmiştir (Mangouras/İspanya §86).

11. Belirtilen gerekçelerle dava konusu kuralın Anayasa'nın 56. maddesine aykırı olduğu gerekçesiyle çoğunluk kararına katılmıyorum.

Üye

Engin YILDIRIM

KARŞI OY

1. Çevre Kanunu 20. maddesinin (1) bendinin; (4) numaralı alt bendinin ikinci cümlesinde yer alan "... 10 Türk Lirası..." ibaresinin "...11,59 Türk lirası..." şeklinde değiştirmesinin Anayasa'ya aykırı olduğu iddiasıyla iptal davası açılmıştır.

2. Aşağıda belirteceğim gerekçelerle kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu ve iptali gerektiği düşüncesiyle sayın çoğunluğun görüşüne katılmadım.

3. Anayasa Mahkemesi'nin kararında, iptal istemi ve hükme itiraz gerekçeleri özetlenmiştir.

4. Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti; eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına saygılı, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adil bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, hukuki güvenliği sağlayan, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuk kurallarıyla kendini bağlı sayan ve yargı denetimine açık olan devlettir.

5. Hukuk devletinin temel unsurlarından biri de *belirlilik* ilkesidir. Bu ilkeye göre yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir. Belirlilik ilkesi hukuksal güvenlikle bağlantılı olup bireyin kanundan belirli bir kesinlik içinde hangi somut eylem ve olguya hangi hukuksal yaptırımın veya sonucun bağlandığını, bunların idareye hangi müdahale yetkisini verdiğini bilmesini zorunlu kılmaktadır. Birey ancak bu durumda kendisine düşen yükümlülükleri öngörebilir ve davranışlarını ayarlayabilir. Hukuki güvenlik ilkesi; bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar.

6. Anayasa'nın "*Sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması*" başlıklı 56. maddesinin birinci ve ikinci fıkralarında "*Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir./ Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir*" düzenlemeleri yer almaktadır. Buna göre çevrenin geliştirilmesi, çevre sağlığının korunması ve çevre kirlenmesinin önlenmesine yönelik tedbirleri almak devletin temel ödevlerindedir. Bu amaçla devlet, çevrenin korunmasını sağlamak için etkili bir hukuk düzeni oluşturmakla yükümlüdür.

7. Anayasa'nın anılan maddesinde ifade edilen *sağlıklı ve dengeli çevre* kavramına, doğal güzelliklerin korunduğu, kentleşme ve sanayileşmenin getirdiği hava ve su kirliliğinin önlendiği bir çevre kadar, belirli bir plan ve programa göre düzenlenmiş çevrenin de gireceği kuşkusuzdur.

8. Anayasa'nın "*Tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunması*" başlıklı 63. maddesinde ise devletin, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlama ve bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alma ödevlerine yer verilmiştir.

9. Anayasa Mahkemesi'nin 2020/10 E. 2020/67 K. Ve 2019/21 E. 2020/51 K. Sayılı yukarıda paragrafları verilen kararlarında çevre hakkı ile ilgili olarak bakışımı ortaya koymuştur.

10. Vatandaşın korunan çevre şartlarında beden ve ruh sağlığı içinde yaşamını sürdürmesinin, sağlanmasının devletin görevi olduğu açıktır. Çevreyi koruyucu mevzuat kadar kamu otoritelerinin denetimi, çevreyi koruyucu fiili tedbir ve yaptırımların gerekliliği bir

zorunluluktur. Bu kapsamda devlet bir yandan çevrenin kirlenmesini önlemeli diğer yandan çevrenin korunması geliştirmesi için gerekli tedbirleri almalıdır. Bu kapsamdaki pozitif yükümlülükleri yerine getirmelidir.

11. Çevre hakkı Anayasa'nın 56. maddesinde pozitif statü hakkı olarak düzenlenmiştir. Çevre hakkının öznesi gerçek ve tüzel kişilerin tamamıdır. Anayasa Mahkemesi 3/7/2014 tarihli 2013/89 E. 2014/116 K. Sayılı kararında "gerek yaşam hakkıyla gerekse sağlık hakkıyla olan yakın ilişkisi, bugünkü nesil kadar hatta daha çok gelecek nesilleri ilgilendirmesi çevre hakkını günümüzde daha çok önemli hale getirmelidir." Şeklinde vurgulamıştır.

12. Anayasa'nın 56. maddesine göre devlet çevreyi kirlilememekle ve kirlilememesinin önlenmesi ile yükümlüdür. Ayrıca çevresel zararların büyümesinin engellenmesi ve giderilmesi şeklinde onarıcı bir yükümlülüğü de bulunmaktadır.

13. Çevrenin kirlenmesinden sonra bu kirliliğin onarılması da şüphesiz devletin yükümlülüklerinden biridir. Bu noktada devletin onarma yükümlülüğünden bahsetmek gerekir. Her zaman tam anlamıyla bir giderim sağlanamamakla birlikte çevre kirliliğine neden olanlara yaptırım uygulanması da onarma yükümlülüğü içerisinde yer almaktadır. (Semiz, s 15)

14. Anayasa Mahkemesi'nin bu konuda kuralları incelerken geleneksel yaklaşımı terk ederek çevre hakkını koruyucu ve onarıcı bir yaklaşım ortaya koyması gerekmektedir. Kuralın bu kapsamda geriye götürülemezlik ilkesi bağlamında incelenmesi gerekir. Bu bağlamda kural incelendiğinde kural ile çevreyi kirliletenlere daha az bir ceza vererek çevrenin korunmasına ilişkin standartları düşürmekte bir anlamda geriye dönüşe neden olmaktadır. Anayasada çerçevesi çizilen 56. madde göz önüne alındığında geriye götürülemezlik ilkesinin Anayasa mahkemesinin içtihatları ile hukuk sistemimizin bir parçası haline getirilebilir. Böylece çevre hakkının gelecek kuşaklar bağlamında Anayasa Mahkemesince de ifade edildiği üzere sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkını garantiye alabilecektir. Anayasal ilke de daha güvenceli hale gelecek ve korunaklı bir mekanizma sağlama ve kurma mükellefiyetini isteme imkanına kavuşacaktır.

15. Kural bu kapsamda incelendiğinde çevre hakkını koruma anlamında korunaklı bir alan oluşturmadığı açıktır. İptali gerekir.

Üye

Selahaddin MENTEŞ